

FN:s demokratiuppdrag i Kambodja

– En fallstudie av Kambodjas demokratiseringsprocess efter
Röda Khmerernas skräckvälde

David Andersson
Lena Svensson

Abstract

Det här arbetet består av en djupgående fallstudie av FN:s roll i Kambodjas demokratiseringsprocess, där fokus ligger på den stora interventionen som skedde i början av 1990-talet. Arbetet är till stor del av deskriptiv karaktär där vi försöker reda ut händelseförloppen i Kambodja efter Röda Khmerernas fall. Vår utvärdering av FN:s insats är att den har haft en stor påverkan på landet, men att man inte till fullo lyckades uppnå den långsiktiga demokratin som var FN:s intention. En förklaring till varför man inte lyckades skapa demokrati i ett längre perspektiv, kan förklaras utifrån de organisatoriska brister som fanns, men även FN:s rädsla att bedriva det ledarskap man ålagts genom fredsavtalen. Vi kommer att utgå från ett koncept om ”peace-maintenance”, som innebär ett helhetsperspektiv, där vi konstaterar att FN hade kunnat förbättra vissa punkter för att åstadkomma ett bättre resultat.

Nyckelord: Kambodja, demokratisering, FN, kollapsade stater, intervention

Innehållsförteckning

FÖRKORTNINGAR OCH NAMN SOM ÅTERFINNS I ARBETET	2
1. INLEDNING	3
1.1 Frågeställning och syfte	3
1.2 Metod och teori	4
1.3 Disposition och material	6
1.4 Definition av demokrati	7
2. KAMBODJAS BLODIGA HISTORIA	9
2.1 Innan Röda Khmererna tar makten	9
2.2 Under Röda Khmerernas skräckvälde	9
3. FN:S ROLL I KAMBODJA	11
3.1 Bakgrund till FN:s involvering i Kambodja	11
3.1.1 Pariskonferensen	11
3.1.2 Fredsavtalen	12
3.2 Kambodjas instabila läge	12
3.3 FN-insatsen inleds	13
3.3.1 UNTAC under konstruktion	13
3.3.2 UNTAC:s komponenter	14
3.4 FN som demokratibyggare	15
3.4.1 Säkerhet och respekt för de mänskliga rättigheterna	16
3.4.2 Återuppbyggnad och repatriering av flyktingar	18
3.4.3 Mot fria val och en ny konstitution	19
4. KAMBODJA EFTER FN:S INSATSER	21
4.1 Åren efter det demokratiska valet 1993	21
4.2 Oroligheter och Huns Sens statskupp	21
4.3 Kambodja på 2000-talet	23
5. ANALYS AV FN:S INSATSER I KAMBODJA	25
5.1 Var UNTAC:s operationer lyckade?	25
5.1.1 I det korta perspektivet	25
5.1.2 I det längre perspektivet	26
5.2 Vad har FN:s insatser betytt för Kambodjas demokratiseringsprocess?	27
6. REFERENSFÖRTECKNING	29
6.1 Litteratur	29
6.2 Nätbaserad information	30
6.3 Vetenskapliga artiklar hämtade från Internet	30

Förkortningar och namn på personer som återfinns i materialet

Förkortningar:

ASEAN: Association of Southeast Asian Nations

CIVPOL: UN Civilian Police

CPP: Cambodian People's Party

FUNCINPEC: National United Front for an Independent, Neutral, Peaceful and Cooperative Cambodia (Sihanouks parti)

ICORC: International Committee on the Reconstruction of Cambodia

KPNLF: Khmer People's National Liberation Front

KR: Khmer Rouge (Röda Khmererna, se även PDK)

PDK: Party of Democratic Kampuchea (KR)

SNC: Supreme National Council (Kambodjas nationella råd fram till valet 1993)

UNAMIC: United Nations Advance Mission in Cambodia

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees

UNTAC: United Nations Transitional Authority in Cambodia

Personer förekommande i arbetet:

Akashi, Yasushi: Huvudansvarig för UNTAC:s operationer i Kambodja.

Austin, Reginald: Ansvarig för att valet i Kambodja 1993 blev korrekt genomfört.

Boutros-Ghali, Boutros: Generalsekreterare för FN under UNTAC-operationen

Plunkett, Mark: Specialåklagare för UNTAC

Pot, Pol: Röda Khmerernas ledare och Kambodjas statschef 1975-79

Rainsy, Sam: Oppositionsledare för Sam Rainsys parti

Samphan Khieu: Ledare för Röda Khmererna efter Pol Pot

Sanderson, John: Befälhavare för den väpnade grenen av UNTAC.

Sen, Hun: Ledare för CPP partiet

Sihanouk, Norodom: Kung av Kambodja fram till 2004

Sirivuddy, Norodom: regimkritiker, halvbror till kung Sihanouk

1 Inledning

1.1 Frågeställning och syfte

Den frågeställning som vi har valt att arbeta med i vår uppsats lyder: Hade FN:s insatser någon betydelse för Kambodjas demokratiseringsprocess och i så fall vilken? Självklart finns det en rad andra frågor som också skulle vara intressanta att undersöka i anslutning till ovanstående frågeställning, men på grund av utrymmes - och tidsbrist får vi lämna dem därhän. Vi hoppas dock att den här frågeställningen ska ge läsaren mer kunskap och ökad nyfikenhet om hur Kambodjas demokratiseringsprocess har gått till med FN:s hjälp, men också vilka hinder och problem som uppkommer vid en sådan operation.

Redan nu vill vi redogöra för en del av svaret på vår frågeställning om FN:s insatser har haft någon betydelse för Kambodjas demokratiseringsprocess. Helt klart är att FN:s insatser har haft en inverkan på landet, men på vilket sätt och vilka konsekvenser har det inneburit. Detta kommer vi att analysera och diskutera närmare under uppsatsens gång.

Anledningen till att vi har valt att arbeta med just frågeställningen kring FN:s agerande i Kambodjas demokratiseringsprocess är att den är unik i sitt slag och en av de mest kostsamma och komplicerade i FN:s historia. Vårt intresse väcktes därför för att undersöka till vad dessa pengar användes och vilka resultat man lyckades åstadkomma. Lyckades FN med sina intentioner att skapa demokrati i Kambodja? Hur ser det ut idag, kan vi säga att Kambodja är en fullbordad demokrati, och om inte, vad kunde FN ha gjort annorlunda vid insatsen? Dessa frågor, och några därtill, var vi nyfikna på att ta reda på innan vi började skriva, och det är vår förhoppning att när ni som läsare har läst klart arbetet, också reflekterar kring diskussionen av dessa frågor.

Syftet med uppsatsen är att beskriva situationen i Kambodja efter Röda Khmerernas fall, och att försöka ge en bild av hur FN:s uppbyggande av landet har sett ut. Uppsatsen är av en mer deskriptiv karaktär, där vi använder oss av en fallstudie för att redogöra för Kambodjas allvarliga kollaps, och FN:s försök till återuppbyggnad av landet. FN:s ambition var att försöka bringa fred till landet och skapa ett fungerande demokratiskt samhälle. Vi kommer i vår uppsats därför att utifrån vår frågeställning granska FN:s roll i Kambodja för att se vilka konsekvenser den hade för demokratibygget i landet, både i ett kortare och ett längre perspektiv.

1.2 Metod och teori

Den metod som vi använder oss av för att besvara vår frågeställning är en djuplodande fallstudie av Kambodja. Anledningen till varför vi valt just fallstudiemetoden är att den förefaller vara mest relevant i sammanhanget, då vi tittar på ett enskilt land och inte ämnar göra några generaliseringar eller jämförelser med andra länder (Esaiasson, 2004 s. 119). Vi vet att fallstudier som metod har vissa nackdelar, exempelvis att det ger en svag grund för generaliseringar och att mätfel får stora konsekvenser, men trots detta anser vi att fallstudien är den metod som passar bäst till det här arbetet. Vi menar vidare att fallstudien ger oss den nödvändiga kunskapen för det fenomen som vi ämnar undersöka. Denna mer inträngande studie är essentiell för att kunna besvara och diskutera vår frågeställning om Kambodjas demokratiserings- process.

Den teori som vi kommer använda utgår från begreppet ”kollapsade stater” eller ”misslyckade stater”, som Kambodja var ett tydligt exempel på. Efter Röda Khmerernas skräckvälde mellan åren 1975-1979 var den kambodjanska befolkningen i ett mycket utsatt läge där de mest grundläggande rättigheterna saknades. Det rådde kaos i landet, infrastrukturen var förstörd, regeringen var oförmögen att styra och befolkningen led brist på nödvändigheter, såsom mat, mediciner, bostäder, etc.

För att kunna avgöra om det är berättigat att göra interventioner i ett land som är kollapsat menar författaren Langford att det är nödvändigt att ha en tydlig definition på vad en kollapsad stat egentligen är. Den generella definition av kollapsade stater som finns, och som vi tycker är användbar i fallet med Kambodja, säger att en stat som präglas av interna stridigheter, korrruption, ekonomisk kollaps, sociala problem, inrikespolitiskt kaos, kränkningar av mänskliga rättigheter samt ett misslyckande av regeringen att styra landet, kan sägas ha kollapsat. (Langford, 1999 s.64).

Det finns olika analyser om varför ett land kollapsar, många forskare anser att det främsta skälet är att makthavarna i ett land är oförmögna att styra och inte klarar av att leda samhället på ett fungerande sätt. Andra forskare menar att förklaringen finns att hitta i ett lands historia till varför kollapsen sker. Många av de kollapsade staterna, har tidigare varit kolonier, och har därför aldrig blivit förberedda på att agera självständigt. Båda de här förklaringsmodellerna stämmer väl in på fallet med Kambodja, som dels drabbades av Röda Khmerernas vanstyre och dels tidigare varit en fransk koloni. Vi återkommer till de här resonemangen i avsnittet nedan, där vi bl.a. beskriver ett koncept som går att återkoppla till Kambodjas situation.

Den teori som vi kommer att använda oss av i vår analys är Jarat Chopras idéer om de s.k. ”peace-maintenance” konceptet. Den fokuserar på en övergripande strategi där flera olika delar ingår, såsom militära insatser, diplomatiska ansträngningar och andra politiska aspekter. Syftet med Chopras ”peace-maintenance” är att skapa en långsiktig lösning vid uppbyggande av kollapsade stater. Teorin är en vidare utveckling av tidigare idéer om

fredsbevarande insatser, där man betonar vikten av att ta lika stor hänsyn till samtliga komponenter vid en humanitär intervention (Langford, 1999 s.75).

Chopra menar att FN:s agerande i ett land ska anpassas till varje nations unika situation och aktuella politiska läge. Han beskriver fyra olika nivåer av hur pass kollapsad en nation är, och som FN:s insatser sedan bör utformas efter. Dessa är:

- 1. Governorship** Vid det här scenariot har ett land genomgått en total kollaps, eller där en kolonialmakt/ockuperande stat har dragit sig tillbaka och lämnat landet utan fungerande statsapparat. FN tar då rollen som ytterst ansvarig för den verkställande makten, i frånvaro av en legitim regering.
- 1. Control** Även under det här scenariot är ett land starkt präglat av interna konflikter och makthavarna saknar grundläggande element för att kunna styra landet. ”Control” nivån är inte lika genomgripande som ”governship”, utan FN har här istället mandat att gå in och tvinga olika grupper, exempelvis politiska partier, om de inte följer de överenskommelser som har satts upp. Detta kan innebära att FN tar kontroll över bl.a. det juridiska systemet, polismakten och militären – om detta skulle misskötas.
- 1. Partnership** När FN går in i ett land via ”partnership” fungerar man som ett stöd åt de lokala myndigheterna, som Chopra menar ofta verkar som de egentliga demokratibyggnarna. FN hjälper då till med att bygga upp de viktiga strukturerna av maktutövande på lokalnivå, men där FN även har möjlighet att fatta och ändra på beslut.
- 1. Assistance** I ett land där de lokala myndigheterna fungerar relativt bra, har FN rollen att ge en övergripande hjälp för att bygga upp myndighetsstrukturer enligt internationell standard. FN:s roll är att verka som rådgivare för den civila administrationen där eventuella brister existerar.

(Hämtat från Chopra, 1996 s.353-354)

Chopras idéer om ”peace-maintenance” kommer från tanken att FN ska verka för att skapa och bibehålla internationell fred, men även värna om den kollektiva säkerheten och mänskliga rättigheter. Det betonas att det är viktigt med ett helhetskoncept där man strävar efter att jobba både med diplomatiska förhandlingar och fredsbevarande insatser, såväl som civila och militära. Enligt Chopra är ”peace-maintenance” konceptet att föredra framför andra teorier, eftersom idén är designad för att verka som en form av ”anti-kolonialisering” där en svag stat tillförs resurser för att på sikt klara sig själv. Detta ska ske genom att hjälpa landets befolkning på lokal nivå att bygga varaktiga strukturer för att bli kapabla att styra och få en fungerande statsapparat.

Langford beskriver målet med ”peace-maintenance” enligt följande citat:

The goal of peace-maintenance is not to impose an alien system in a social vacuum, but to respond to local needs with political, anthropological, and sociological sensitivity. Indeed, a peace-maintenance system may be better for the population than rule by local warlords in that it remains accountable to international codes of human rights (Langford, 1999, s.77).

Precis som med andra teorier eller koncept finns det även nackdelar vid det praktiska genomförandet av ”peace-maintenance”. Jämfört med tidigare teorier om uppbyggandet av kollapsade stater är de dock relativt begränsade. Ett problem som Chopra ser det, är att en intervention alltid strider mot landets suveränitet och förmågan att lösa interna konflikter. Därför innebär en FN-insats som utarbetas efter ”peace-maintenance” konceptet att man gör intrång på landets suveränitet och detta måste alltid vägas mot det humanitära lidandet som riskerar att uppstå. Lika väl som med andra idéer om fredsbevarande insatser har även denna teori svårigheter att omsätta teoretiska mål till att förverkligas i praktiken. Trots dessa bekymmer anser vi att Chopras koncept är den teori som är mest heltäckande, och vi kommer därför att använda oss av denna när vi analyserar FN:s insats för demokratiseringen av Kambodja i den avslutande delen av arbetet.

Chopra menar vidare att FN tenderar att använda sig alltmer av peace-maintenance konceptet i sina fredsbevarande insatser jämfört med tiden före det kalla krigets slut. Det känns därför angeläget att undersöka om FN följde konceptet vid interventionen av Kambodja, som genomfördes strax efter Berlinmurens fall.

1.3 Disposition och material

Uppsatsens disposition följer en kronologisk ordning, där vi inledningsvis presenterar en översikt över förkortningar och dess betydelse och viktiga personer som förekommer i arbetet. Vi gör detta för att underlätta för läsaren att hålla isär de olika namnen, eftersom det i slutändan handlar om ganska många att hålla ordning på. Efter inledningen börjar vi med en kort sammanfattning av Kambodjas historik. Detta tror vi är nödvändigt för att uppsatsen ska bli mer lättförståelig och för att man ska få en bild av hur det såg ut innan FN beslutade sig för att gå in med resurser. Efter sammanfattningen av Kambodjas historik beskriver vi när och på vilket sätt som FN börjar engagera sig i fallet och hur den politiska situationen såg ut i landet vid denna tidpunkt. Vidare följer en kronologisk tidsföljd vad som här hänt i landet, med fokus på FN:s roll och vilka konsekvenser det har fått för landet. Detta är den centrala biten i vår uppsats, och den del som kommer att få mest utrymme. Efter detta kommer den avslutande delen av uppsatsen där en uppföljning presenteras av hur det politiska läget såg ut efter FN:s operation och fram till idag. Under det avsnittet för vi en diskussion om vi anser att FN:s insatser i landet kan sägas ha varit lyckosamma eller om något borde ha gjorts annorlunda. Arbetet avslutas sedan med en litteraturförteckning där vi redogör för det material som vi använt oss av i uppsatsen.

Det material som vi hämtat vår information från är taget från olika sekundära källor, både i bokform och från nätbaserade källor. Framförallt har vi använt oss av böcker som är skrivna av utländska författare, där vissa av dem skildrar det öde som drabbade människorna som levde under Röda Khmerernas skräckvälde, medan andra beskriver FN:s olika operationer i landet. Vi har haft stor hjälp av

Lunds Universitets databaser, som vi använt oss för att få fram böcker och artiklar som vi har ansett vara relevanta. Vad det gäller teoriavsnittet har vi använt oss av vetenskapliga artiklar, där vi fått mycket information om olika teorier som kan appliceras på fallet Kambodja. Vi har försökt att samla ett så brett arbetsmaterial som möjligt för att belysa Kambodjas situation från flera olika håll. För att få en mer nyanserad bild, har vi därför fokuserat på att få in material från en mängd källor, och inte bara nöjt oss med det material som FN har publicerat. Andra alternativ som vi har övervägt har varit att genomföra intervjuer med personer som varit på plats i Kambodja, men då materialmängden varit mycket god och tiden knapp har vi valt att inte använda fler källor än böcker och tidskrifter.

1.4 Definition av demokratibegreppet

För att kunna följa med i diskussionen kring Kambodjas demokratiseringsprocess anser vi att det är nödvändigt för läsaren att inledningsvis få en härledning till vad demokrati egentligen innebär. Det finns en rad olika definitioner på vad demokratiidealet ska innehålla, och vi vill därför här redogöra för vad vi menar med begreppet.

Det finns en stor och omfattande litteratur om vad som menas med begreppet ”demokrati”. En del teoretiker som förespråkar den minimalistiska innebörden av demokrati, hävdar att demokratibegreppet innebär att ett land håller fria och rättvisa val samt har vissa grundläggande rättigheter, exempelvis frånvaro av hot och våld från makthavare. Detta kan sägas vara den mest snäva definitionen av demokrati, där ingen hänsyn tas till om civila och individuella rättigheter förekommer. En något mer bred form av minimalistisk definition av demokrati, innebär att förutom de ovan nämnda villkoren att man belyser människors individuella rättigheter. Exempel på sådana rättigheter är mötesfrihet, religionsfrihet och yttrandefrihet. Även den här definitionen kan dock sägas vara snäv eftersom den inte behandlar själva maktfrågan i ett land, och inte heller de strukturella hinder som finns i samhället för att få människor att delta i val (Grugel, 2002 s.4-5).

Den minimalistiska definitionen av demokrati ställer alltså relativt få krav på ett land för att det ska kallas en demokrati. Motsatsen till den minimalistiska definitionen är den maximalistiska, där det förekommer betydligt fler och högre krav på en stat. Förespråkare för den maximalistiska definitionen av demokrati sträcker sig långt och menar att verkligt demokratiska stater ska ta hänsyn till socioekonomiska reformer, kulturella och sociala problem och sträva mot ökad jämställdhet. Men med det synsättet finns det en rad problem, bland annat skriver Grugel på sidan 5 ”No country, in fact, could then be termed a democracy since inequalities, political and economic, persist in all societies.”

Den definition som vi har valt att jobba efter när vi undersöker Kambodjas situation är det något bredare definitionen av det minimalistiska begreppet, där villkoren för demokrati är att det ska finnas fria och rättvisa politiska val, samtidigt som det ska finnas vissa grundläggande civila rättigheter. Anledningen

till att vi har valt just den här definitionen av demokrati är att vi tycker att den får med de viktigaste kraven som vi anser att man kan ställa på ett land som tidigare aldrig har varit en konsoliderad demokrati. Den här definitionen belyser även en del av de mänskliga rättigheter som FN-organisationen strävade efter att uppnå med den påkostade insatsen i Kambodja.

2 Kambodjas blodiga historia

2.1 Innan Röda Khmererna tar makten

Samtidigt som Koreakriget pågår 1953 lyckas Kambodjas kung Sihanouk via förhandlingar med den franska kolonialmakten göra landet till en självständig stat (Peou, 2000 s.77). Sihanouk förde en konservativ politik där han värnade om kungamakten och traditioner, samtidigt som han höjde skatterna och förstärkte utrikeshandeln. Under perioden 1953 till 1970 präglades landets av stora stridigheter mellan olika extrema politiska grupper. Politiken som kung Sihanouk drev blev alltmer impopulär i samband med att han försökte skydda landets oberoende under USA:s krigsföring mot Vietnam. Kritik framfördes både från vänster och högeranhängare. Sihanouks regim var ingen demokrati och de uppror som förekom slogs ned med brutala metoder. (Skott, 2004 s.173). Trots detta var de här åren de sista på länge som befolkningen skulle få leva under någorlunda humana omständigheter, innan Pol Pots skräckvälde skulle ta över. Kritiken mot kungen nådde kulmen 1970, då Sihanouk blev avsatt i samband med en utlandsvistelse, och premiärminister Lon Nol såg till att införa republik i landet. Det ledde fram till att inbördeskrig bröt ut och landets framtid var osäker (Utrikespolitiska institutet, 2002 s.9).

1973, då USA hade slutit fred med Nordvietnam, valde USA att bomba landet för att bekämpa kommunismen och ville på så sätt hindra att den spreds ytterligare i Sydostasien. Bombningarna var mycket kraftfulla och förödande för den kambodjanska civilbefolkningen. Uppskattningsvis dödades mellan en halv och en miljon människor under stridigheterna 1970-1975. Redan 1973 hade Röda Khmererna planer på att invadera Kambodjas huvudstad, Phnom Penh, men på grund av USA:s bombningar och sviktande stöd från Vietnam fick man avvakta ett par år till (Skott, 2004 s.175).

2.2 Under Röda Khmerernas skräckvälde

Röda Khmererna startades av en grupp studenter i Paris i slutet av 1950-talet. En av studenterna var den framtida diktatorn Pol Pot, som kom att styra landet med järnhand under närmare fyra år (Utrikespolitiska institutet, 2002 s.9).

Den 17 april 1975 gick Röda Khmerernas trupper in i Phnom Penh för att ”befria landet” och befästa kommunismen i Kambodja (Curtis, 1998 s.4). Vad

detta konkret innebar visste inte invånarna på förhand, men de skulle snabbt bli varse om Röda Khmerernas bonderevolutionära program (Utrikespolitiska institutet, 2002 s.9). Det bonderevolutionära programmet gick ut på att utrymma städerna och fördriva folket ut på landsbygden för att arbeta med jordbruk, vars syfte var att i slutändan göra landet till helt självförsörjande (Curtis, 1998 s.4). Samtliga av Kambodjas stadsbor drabbades av utdrivningen, såväl akademiker, poliser, lärare tvingades att arbeta på landsbygden. Många hann dock avrättas eller dö av sjukdomar innan dem hann påbörja sitt arbete. De brott som kunde straffas med döden var om någon arbetade för långsamt eller sörjde en dödad anhörig. Några av de villkor som befolkningen tvingades rätta sig efter var:

- Tvång att ta det arbete som befalls
- Ingen yttrande – förenings eller pressfrihet
- Inget privatliv
- Tvång att arbeta från fem års ålder
- Ingen äganderätt till kläder, köksutrustning eller någonting

(Hämtat från Skott, 2004 s.178)

I mars 1976 ägde politiska ”val” rum i Kambodja. Något som kan beskrivas som ytterst märkvärdigt, eftersom invånarna i Kambodja inte visste om att något val ägde rum (Skott, 2004 s.179). Resultatet blev att Pol Pot ”valdes” om till landets statschef och fortsatte därmed att styra landet på samma brutala sätt som tidigare. Det innebar att landets industrier kollapsade, pengar avskaffades och handel med andra länder skedde genom olika former av byten, och endast med länder som var vänligt sinnade. Röda Khmererna bytte även namn på Kambodja som fick det nya namnet Demokratiska Kampuchea.

Konsekvenserna av Röda Khmerernas styre mellan 1975 och 1979 var ofattbara och beskrivs som bland de värsta folkmorden i världen. Hur många som dog är än idag osäkert, uppgifter från USA gör gällande att 1.2 miljoner människor dog under perioden, bl.a. från sjukdomar, svält och rena avrättningar. Andra siffror, hämtade från den efterföljande Vietnamstödda regimen talar om att så många som tre miljoner människor dog (Utrikespolitiska institutet, 2002 s.9).

I början av 1979 bestämmer sig Vietnam för att invadera Kambodja och Pol Pots brutala regim får ett abrupt slut. Vietnam intar Phnom Pehn den 7 januari 1979 och driver Pol Pot tillsammans med hans armé ut i djungeln. Återigen byter man namn på landet, som nu kallas Folkrepubliken Kampuchea och man organiserar landet efter en vietnamesisk socialistisk modell. Den gamle kungen, Sihanouk, lyckades återta en maktposition i landet och tillsammans med den Vietnamstödda regimen styrs landet av dessa mellan 1979 och 1989 då Vietnam slutligen lämnar landet. Efter Röda Khmerernas fall 1979 lyckades man till viss del bygga upp Kambodja igen på egen hand, men på grund av strider mellan regeringstrupper och Pol Pot-anhängare samt ett handelsembargo mot landet har uppbyggnaden gått trögt (Utrikespolitiska institutet, 2002 s.9).

3 FN:s roll i Kambodja

3.1 Bakgrund till FN:s involvering i Kambodja

I och med upptiningen av det politiska klimatet i världen efter det kalla krigets slut, fanns en bredare uppslutning hos världssamfundet att bringa fred och demokrati till Kambodja. Detta skedde efter flera decennier av blodiga konflikter och utrensningar med sin kulm under de Röda Khmerernas styre. FN hade redan tidigare varit engagerade i den kambodjanska konflikten, men på grund av det kalla kriget och ideologisk prestige lyckades aldrig de permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet enas kring hur frågan skulle lösas.

Flera diplomatiska försök gjordes under 80-talet för att få fram ett fredsavtal, men inget av dessa gav något lyckosamt resultat. Vändningen kom först 1989 då de externa förutsättningarna till stor del hade förändrats genom murens fall och den nya maktbalansen i världen.

3.1.1 Pariskonferensen

På initiativ av den franska regeringen inleddes den 30 juli 1989 en internationell konferens i Paris med ambitionen att på sikt lösa de konflikter som under lång tid präglade Kambodja och skapa förutsättningar för en framtida demokrati. På konferensen fanns nitton länder representerade, däribland de fem permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet, samt de fyra största politiska fraktionerna från Kambodja (KR, CPP, FUNCIPPEC, KPNLF)

De viktigaste knäckfrågorna var hur makten mellan de fyra fraktionerna skulle fördelas, men också hanteringen av frågan vilken roll partiet för det demokratiska Kampuchea (KR) i framtiden skulle få spela, med tanke på dess blodiga historia.

Motsättningarna mellan deltagarna var alltför stora för att en uppgörelse skulle gå att uppnå och förhandlingarna strandade därför temporärt. Viljan att nå resultat var dock stark hos de olika parterna och nya diskussioner följde i konferensens kölvatten.

Australien la i oktober samma år fram ett förslag vilket syftade till att FN skulle få ansvaret för att säkerställa freden i Kambodja, samt genomförandet av demokratiska val. Förslaget föll i god jord, och efter ett antal toppolitiska möten accepterades i september 1990 ett ramverk för hur FN:s roll i Kambodja skulle komma att se ut (The United Nations, 1995 s.7-8).

3.1.2 Fredsavtalen

De slutliga fredsavtalen dröjde dock ytterligare en tid och det diplomatiska spelet fortsatte som tidigare, även om ramverket för FN:s aktion nu var klart. De ännu stridande fraktionerna i Kambodja uppmanades att ingå en vapenvila för att visa god vilja nu när den nya eran i Kambodjas historia skulle ta sin början. Parterna gick med på detta initiativ, och för första gången på tolv år la de stridande förbanden i Kambodja ner sina vapen.

En andra session av Pariskonferensen gick av stapeln i oktober 1991 där Kambodja representerat av det nya "Supreme National Council" (SNC) undertecknade fredsplanen tillsammans med de andra nitton närvarande länderna. Avtalet gav FN långtgående mandat för att uppnå de höga mål som satts upp, vilka i sin tur skulle ge den kambodjanska befolkningen den frihet och demokrati som de aldrig tidigare upplevt. Ett övergångsstyre skulle inrättas av säkerhetsrådet som hade till uppgift att tillse att avtalets delar blev implementerade i praktiken. De viktigaste delarna av avtalet innebar att FN skulle organisera och genomföra fria val, tillse att kambodjanska flyktingar kunde återvända, koordinera det ekonomiska stödet till återuppbyggnaden, ta kontroll över de administrativa strukturerna som fortfarande var i funktion, säkerställa tillbakadragandet av vietnamesiska trupper, upprätthålla vapenvilan mellan fraktionerna och decimera deras väpnade styrkor, samarbeta med det internationella Röda Korset, frige krigsfångar och civila interner, sist men inte minst, tillse att de mänskliga rättigheterna hos den kambodjanska befolkningen respekterades.

I den slutliga resolutionen 46/18 från den 20 november 1991 uttryckte generalförsamlingen sitt fulla stöd för fredsplanen och uppmanade samtidigt alla parter att respektera vapenvilan och fullt ut samarbeta med de Förenta Nationerna (The United Nations, 1995 s.8-9).

3.2 Kambodjas instabila läge

De stridande parterna i Kambodja hade visserligen gått med på världssamfundets uppmaning att respektera den utlysta vapenvilan men freden var ändå långt ifrån säkrad. Tidigare nämndes att den nya politiska situationen i världen öppnade upp för en fredlig lösning på Kambodjas långa konflikter då utomstående intressen inte längre existerade på det sätt som det gjort tidigare. Det problem som nu fortfarande återstod var den bittra maktkamp mellan de fyra fraktionerna, som uppkommit i det krigshärjade landet efter decennier av stridigheter.

Det nybildade nationella rådet (SNC) som fraktionerna godkände efter många diskussioner fram och tillbaka, bestod av representanter från samtliga fyra parter. Rådet skulle dock inte ha någon större politisk makt utan i första hand verka som symbol för det nya enade Kambodja. (Findlay, 1995 s.8-9)

Beslutsfattandet i rådet skulle präglas av samförstånd och att ingen fraktion skulle komma att dominera beslutsprocessen. I praktiken var detta givetvis inte lika självklart och enkelt som i teorin. "The actual status of the SNC as the

sovereign authority of Cambodia during the transition was problematic, both in design and practise” (Doyle, 1995 s.27).

Mellan de fyra fraktionerna fanns stora spänningar och risken att oroligheter kunde utbryta utan någon större gnista var därför överhängande. Förutom de traumatiska effekterna på Kambodjas befolkning som de långa konflikterna skapat, innebar de också en kraftigt destruktiv effekt på nationen rent fysiskt. Landet var efter årtionden av stridigheter nerlusat med minor, odetonerade granater och andra militära kvarlämningar som innebar en stor risk för invånarna.

Infrastrukturen var på många ställen nästan totalförstörd, det rådde t.ex. en närmast fullständig brist på farbara vägar, vilka var en nödvändig förutsättning för att logistiken skulle fungera när de fredsbevarande operationerna skulle inledas (Roberts, 2001 s.51).

3.3 FN-insatsen inleds

För att ha möjlighet att övervaka den mycket sköra vapenvilan var det av stor vikt att en FN-ledd observationsstyrka sändes till Kambodja så snart som möjligt. Redan innan generalförsamlingen uttryckt sitt stöd för fredsplanen anlände därför en mindre FN-grupp till Kambodja i november 1991. Gruppens primära uppdrag bestod i att fungera som kommunikationslänk mellan de fyra fraktionerna för att på så sätt stabilisera läget innan den större insatsen tog sin början.

I den inledande fasen av de fredsbevarande operationerna skulle således UNAMIC (United Nations Advance Mission in Cambodia) utgöra de första stegen mot en varaktig fred i Kambodja. Förutom att agera mäklare mellan de olika lägren skulle styrkan också inleda den omfattande minröjningen av Kambodja. De cirka fyra miljoner landminor som fanns utspridda över landsbygden utgjorde ett stort hinder både för befolkningen och för de FN-operationer som nu stod för dörren. Ett inledande program togs därför fram för hur röjningsarbetet skulle genomföras, detta skulle senare komma att utökas efterhand, då det visade sig att det rörde sig om enorma mängder. För att underlätta för det kambodjanska folket utbildades dessutom civilbefolkningen i hur de skulle agera för att undvika minor. Detta utvecklades alltmer, och snart kunde delar av lokalbefolkningen själva delta i det omfattande arbetet med att säkra landet från minor.

3.3.1 UNTAC under konstruktion

Utformningen och etablerandet av UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia) var en svåröverskådlig process som krävde mycket tid och eftertanke. Tid var det dock allt annat än gott om, Kambodjas första demokratiska val skulle enligt fredsavtalet genomföras april/maj 1993 och den nya konstitutionen skulle vara implementerad i augusti samma år.

En mycket omfattande mängd personal från över hundra länder, både militär och civil skulle samarbeta i ett söndertrasat land med målet att säkra freden och ta

de första stegen mot en kambodjansk demokrati. Sammanlagt rörde det sig om över 20'000 personer vilket innebar den största FN-insatsen numerärt sett sedan Kongo på 1960-talet. Tillkom gjorde dessutom de ungefär 7000 kambodjaner som anställdes på plats för FN:s räkning, vilka främst skulle fungera som tolkar och valarbetare (Findlay, 1995 s.26-27).

3.3.2 UNTAC:s komponenter

UNTAC:s mandat innebar en mängd åtaganden som skulle uppfyllas enligt fredsavtalen. UNTAC:s ansvarsområden splittrades därför upp på sju skilda enheter med olika inriktning. Dessa tas här upp kortfattat och behandlas sedan utförligare under nästkommande avdelningsrubrik.

De sju åtskilda komponenterna grundades på Parisavtalens intentioner och utgjordes av följande delar:

- 1. Mänskliga rättigheter.** Fredsavtalen höll UNTAC ansvarigt för att tillse att det skapades en miljö där de grundläggande mänskliga rättigheterna skulle respekteras. Det skulle ske genom att man uppmuntrade SNC att ratificera internationella överenskommelser rörande mänskliga rättigheter, olika utbildningskampanjer, samt utredande av eventuella brott mot dessa rättigheter.
- 2. Förrättande av val.** Fria och rättvisa val var en essentiell del av Parisavtalen. UNTAC hade till uppgift att designa och implementera ett system för hela valprocessen. Det innebar att många element var nödvändiga att beakta för att valet skulle bli en lyckosam historia. Ett ramverk skulle utformas för att ge valet rättslig legitimitet och tillse att det följde demokratiska principer. Även här fanns ett moment av utbildning för att befolkningen verkligen skulle förstå vikten av att de utnyttjade sin rösträtt och möjligheten att påverka utgången av valet.
- 3. Militär.** De militära målen under UNTAC:s övergångsperiod bestod till största delen av att stabilisera läget och bygga upp ett förtroende mellan de fyra fraktionerna. Man skulle även tillse att all främmande militär drog sig tillbaka, och att inga nya trupper kom in i landet. Förutom detta hade den militära grenen också ansvar för att kontrollera den nedrustning av de fyra fraktionernas styrkor, vilket parterna kommit överens om genom fredsavtalen.
- 4. Civil administration.** För att säkra en politiskt neutral miljö hade FN en överstående makt över den civila administrationen i Kambodja. Detta var nödvändigt för att skapa förutsättningar för de fria och rättvisa val man skulle genomföra inom en snar framtid. UNTAC skulle ha fullständig information och insyn i alla aktiviteter som försiggick för att ha möjlighet att vidta åtgärder om otillbörliga metoder praktiserades från någon part.
- 5. Polis.** UNTAC:s polisiära komponent hade till uppgift att lag och ordning bland de civila upprätthölls på ett effektivt och opartiskt sätt. Det operativa

ansvaret låg visserligen kvar på de kambodjanska fraktionerna men de skulle hela tiden verka under UNTAC:s kontroll.

6. **Repatriering.** Genom Parisavtalen hade FN även åtagit sig att verka för att kambodjanska flyktingar skulle ha möjlighet att få återvända till sitt hemland. För att detta skulle gå att genomföra involverades flera olika FN-organ som t.ex. WHO, UNESCO och UNICEF.
7. **Rehabilitering.** Åren av krig och oroligheter hade förstört mycket av de elementära funktionerna i samhället, varför stora delar av befolkningen saknade även det mest grundläggande förnödenheterna. Med stöd av fredsplanen skulle FN arbeta för att de mänskliga behoven skulle tillgodoseas. Detta innebar saker som mat, undervisning, boende etc. Andra nödvändigheter som underhåll av vägar, järnvägar och annan infrastruktur skulle även de beaktas.

(Hämtat från United Nations, 1995 s.12-14)

3.4 FN som demokratibygare

UNTAC formades under våren 1992 med stöd av säkerhetsrådets resolution från februari samma år. Etablerandet tog dock längre tid och blev betydligt mer komplicerat än vad man räknat med, det gällde såväl för den militära grenen som den civila.

De militära styrkornas tolv bataljoner som skulle övervaka gränserna och nedrustningen av de fyra fraktionerna blev till stora delar långt försenade. Ända in på sensommaren i juli var fortfarande den militära styrkan inte fulltalig. Den civila administrationen led av liknande förseningar och endast 20 procent av personalen fanns på plats i Kambodja under UNTAC:s första tre månader.

Alla komponenter blev lidande av dessa förseningar, och en särskilt stor förskjutning märktes i arbetet utanför huvudstaden Phnom Penh. Detta innebar givetvis ett trovärdighetsproblem för FN och tidsramarna krympte alltmer ju närmare valet man kom.

Hos de Röda Khmererna fanns ett växande misstroende mot UNTAC och de uteblivna resurserna stärkte dem till att trotsa FN:s dekret.

The most publicized case occurred after the Dutch battalion attempted to deploy to a sensitive KR area near Pailin. This was allegedly done 'in the manner of an administrative move', without the full weight of UNTAC behind it. The Dutch were turned back. By the time a more impressive convoy accompanied by Akashi and Sanderson arrived, the KR position had 'irrevocably hardened' and they were halted by KR police at a bamboo-pole checkpoint between Pailin and the Thai border on 30 May. Critics claim that this was a turning-point in Cambodians' perceptions of UNTAC's effectiveness. On 9 June the KR told Akashi by letter that it would not allow UNTAC forces to deploy in its areas (Findlay, 1995 s.35).

Starten för UNTAC var således inte den mest gynnsamma och problemen med förseningar kom att visa sig på alla plan i konstruktionen av det nya Kambodja. Av de militära styrkorna hade bara de från Malaysia och Indonesien ankommit, vilket innebar att endast två av de tolv bataljonerna var fulltaliga och verksamma ute på fältet. Detta ledde till att man var tvungen att initialt modifiera utplaceringen av FN:s styrkor då de ej var tillräckligt starka numerärt sett för att täcka in alla de områden man från början tänkt.

I maj 1992 var de flesta etableringar av UNTAC:s avdelningar fortfarande bara i sin inledningsfas, och flera av grenarna var dessutom också utan egentligt ledarskap.

En annan problematik var att de Röda Khmererna bröt sig ur fredsprocessen med hänvisning till att de vietnamesiska trupperna fortfarande inte till fullo dragit sig ut ur landet. UNTAC lyssnade delvis på kritiken och försökte därför trappa upp kontrollerna av Kambodjas gränser för att på så vis blidka de Röda Khmererna och få dem åter till samarbetsbordet. UNTAC:s åtgärder hade dock ingen dämpande effekt och de Röda Khmererna förhöll sig fortfarande kallsinniga. Frågan togs även upp i SNC, men inte heller här nådde man något positivt resultat. Sprickan mellan UNTAC och de Röda Khmererna bestod alltså varför säkerhetsrådet hotade med att inget stöd skulle utgå till parter som inte samarbetade enligt fredsplanen (Findlay, 1995 s.35-37).

Trots de stora problemen med förseningar och trilskanter från de Röda Khmerernas sida höll man sig med undantag för några smärre korrigeringar till den utstakade vägen för att genomföra de åtaganden fredsavtalen innebar.

I nästkommande del beskrivs mer ingående de olika komponenternas arbete för att uppfylla dessa åtaganden fram till och med det första demokratiska valet som genomfördes 1993.

3.4.1 Säkerheten och respekten för de mänskliga rättigheterna

Den kambodjanska historien talade inte för en nyordning där de mänskliga rättigheterna skulle respekteras i någon större omfattning. Det var därför en stor utmaning för FN att lyckas med en implementering av dessa rättigheter, och då inte bara i retoriska fraser utan också i det praktiska livet.

Aldrig tidigare hade en fredsbevarande FN-operation haft en mer inträngande ambition att genomföra universella mänskliga rättigheter. En särskild avdelning inom UNTAC hade upprättats med huvudansvar att övervaka att de inblandade parterna respekterade de mänskliga rättigheterna och även att följa upp eventuella brott mot desamma.

Eftersom man från början avsett att alla UNTAC:s grenar skulle verka för de mänskliga rättigheterna hade inledningsvis denna avdelning bara tio tjänstemän till sitt förfogande. Dessa var endast stationerade på ett centralt plan i Phnom Penh och deras arbete var tänkt att till största delen vara av koordinerande karaktär.

På grund av de fyra fraktionernas halvhjärtade inställning till att respektera de mänskliga rättigheterna och för deras klandervärda historiska bagage, utökades efterhand avdelningens personalstyrka (Doyle, 1995 s.45-46).

I oktober 1992 var alla dessa tjänstemän på plats, men det är viktigt att påpeka att detta dock inte gällde för den zon som kontrollerades av de Röda Khmerernas fraktion. Förutom misslyckandet med att återföra de Röda Khmererna till samarbete fortskred FN:s arbete med att skapa incitament för de mänskliga rättigheterna på bred front. En konferens för de mänskliga rättigheterna hölls med syfte att hitta lösningar för en fortsatt utveckling i det längre perspektivet, dvs. även efter det att UNTAC lämnat Kambodja (Findlay, 1995 s.64).

Trots förstärkningen av personal så var det frågan om det var tillräckligt. Flera händelser rapporterades som brott mot rättigheterna men som var svåra att följa upp p.g.a. resursbrist och avsaknad av utvecklad infrastruktur. Man ville att kambodjanerna själva skulle vara delaktiga i det långsiktiga arbetet och därför skapades en mängd sammanslutningar som skulle verka för mänskliga rättigheter i Kambodja. Tillsammans hade dessa grupper efter en tid över 100'000 medlemmar vilket i sammanhanget måste ses som en betydande faktor för det fortsatta arbetet med att understödja de mänskliga rättigheterna. Ytterligare kraft för de mänskliga rättigheterna kan relateras till de nya förutsättningarna med utökade friheter när det gällde bildandet av föreningar och friare press, vilket tidigare hade varit hårt kontrollerat i Kambodja. På många sätt hade systemet lättats upp av UNTAC:s arbete för implementeringen av de mänskliga rättigheterna. I sin roll som övervakare hade man fått SNC att anta konventionerna för mänskliga rättigheter och fått bort många av de övergrepp som förekom i fångelser.

Trots de många förbättringarna för de kambodjanska medborgarna var långt ifrån allt frid och fröjd. Brott mot de mänskliga rättigheterna fortsatte och man hade inte lyckats med skapandet av den trygga miljö som man hade hoppats på. I december 1992 attackerades en by vars invånare var vietnameser av en grupp soldater från de Röda Khmererna, med resultatet att sexton av byborna dödades. Det politiska våldet fortsatte och eskalerade alltmer ju närmare valet man kom. Inte bara de Röda Khmerernas falang var inblandade i attentaten, även anhängare till CPP (Cambodian People's Party) pekades ut av FN som ansvariga för flera mord på politiska motståndare.

Då de olika fraktionerna visade litet intresse av att försöka dämpa våldet och gripa de misstänkta våldsverkarna utnämnde UNTAC en specialåklagare, Mark Plunkett för att utreda fallen.

Problemen kvarstod likväl, UNTAC:s militära styrka hade ej mandat att använda våld för att gripa misstänkta och CPP var inte beredda att åtala anklagade CPP-medlemmar, varför FN var i ett besvärligt juridiskt läge. UNTAC hade heller inte tillgång till något riktigt fängelse men en provisorisk interneringsbyggnad inrättades snart, där ironiskt nog de första fångarna ej genomgick en riktig rättegång.

UNTAC:s polisiära komponent, CIVPOL skulle övervaka och kontrollera den kambodjanska polisen för att tillse att de arbetade i syfte att mänskliga rättigheter skulle respekteras ute på fältet. De Röda Khmererna samarbetade dock inte heller här, och de båda andra oppositionsfraktionerna hade inte någon egentlig ledningsstruktur, varför man koncentrerade sig på CPP. CIVPOL utbildade omkring 9'000 kambodjanska polismän för grundläggande polisiära uppgifter och hela tiden med en betoning på befolkningens basala rättigheter.

Mycket positivt kan sägas om det polisiära arbetet för att förbättra säkerheten och sprida kunskap kring de mänskliga rättigheterna, men frågan är om detta var tillräckligt. Organisatoriska svagheter och språkliga bekymmer var två av de större problemen för CIVPOL. Det var givetvis frustrerande för FN att en sådan stor organisation drogs med alla de problem som förekom. En annan orsak som nämndes tidigare vilken också orsakade bekymmer var frånvaron av ett juridiskt fungerande ramverk som CIVPOL kunde arbeta utifrån. UNTAC hade mandat att gripa personer som begick våldsbrott, men ingen möjlighet att driva åtal, vilket var ett beklagligt misstag (Doyle, 1995 s.46-49).

3.4.2 Återuppbyggnad och repatriering av flyktingar

En demokrati utan en fungerande statsapparat blir mycket svag och kan inte utan de nödvändiga strukturerna fungera på ett tillfredsställande sätt. FN hade här ett gigantiskt arbete framför sig som krävde enorma resurser.

In April 1992 Boutros-Ghali launched an appeal to the international donor community to provide \$593 million for Cambodia. In June the Tokyo Ministerial Conference on the Rehabilitation and Reconstruction of Cambodia exceeded this amount by pledging \$880 million and established the International Committee on the Reconstruction of Cambodia (ICORC) as mandated by the Paris Accords (Findlay, 1995 s.69).

En fullständig återuppbyggnad av det kambodjanska samhället kunde givetvis inte ske under den relativt korta period som UNTAC var på plats. Inte desto mindre var man överens om att det inte kunde bli någon hållbar fred utan en fungerande ekonomi och nödvändig infrastruktur.

Återuppbyggnaden bestod inte bara av reparation av förstörd infrastruktur utan också av övervakandet av hjälpsändningar, introducering av nya finansiella reformer samt tillseende av att kambodjanernas grundläggande behov som t.ex. mat och husrum blev tillgodosedda.

Liksom de andra målen som UNTAC sökte uppnå fanns även här stora skillnader mellan olika landsdelar. Ambitionen att göra en heltäckande insats för att nå alla landsändar var svår att möta i praktiken. Städerna åtnjöt större nytta av insatserna än landsbygden vilket riskerade att förstärka motsättningen som fanns mellan olika folkgrupper (Doyle, 1995 s.50-51).

Förutom arbetet med att återställa och bygga upp den strukturella delen av landet hade FN även åtagit sig att hjälpa de kambodjanska flyktingar som befann sig utanför Kambodja att komma tillbaka.

Den första konvojen av återvändande flyktingar ankom till Kambodja i mars 1992 och inom ett år hade alla de 360'000 människor som befunnit sig längs den thailändska gränsen återbördats till sitt hemland. Varje återvändande familj skulle enligt det första arrangemanget tilldelas ett landområde på ca två hektar. Detta kom att medföra vissa bekymmer för myndigheten UNHCR (UN High

Commissioner for Refugees), då det snart rådde brist på tillräckliga landarealer som blivit befriat från minor.

Lösningen på problemet blev att UNHCR gav flyktingarna ett vidare spektrum av hjälpinsatser att välja ifrån. Istället för att bara erbjuda land fanns andra förnödenheter de återvändande flyktingarna kunde få hjälp med. Detta innebar ett flexiblere system där varje familj själv kunde bestämma vad som var de nödvändigaste komponenterna för just deras framtid. Det kunde vara hjälp med pengar, matransoner, saker till hushållet etc. mixat i valfria proportioner (Findlay, 1995 s.52-53).

På det stora hela var UNHCR:s arbete med att hjälpa hemvändande flyktingar en lyckosam historia, och kanske den del av insatsens komponenter som nådde längst i sin strävan mot att nå fram till FN:s högt uppställda mål.

3.4.3 Mot fria val och en ny konstitution

Alla delar av FN:s komponenter i Kambodja utgjorde tillsammans en unik insats i FN:s historia som internationell fredsbevarare. Detta gällde inte minst den enhet som hade ansvar för att de första demokratiska valen genomfördes. FN har på många platser i världen agerat som övervakare och rådgivare vid mer eller mindre demokratiska val, men i fallet med Kambodja bestod arbetet av mer än bara granskning och utvärdering.

The fourth area of responsibility concerns the elections themselves, which the UN is expected to organize and conduct. This is an unprecedented responsibility. In other countries, you may recall, the UN merely supervised elections organized by the local administrations. In this case, we are being asked actually to organize and conduct the election, which means taking responsibility for the whole process right from the beginning and from the writing of the electoral law (Kiernan, 1993 s.287).

Kambodja var ett osäkert land som präglats av våld under lång tid och som nu plötsligt skulle förvandlas till i förlängningen en fungerande demokrati.

Komponenten som hade ansvaret för valet leddes av Dr. Reginald Austin som tidigare hade erfarenhet från övervakningen av val i Namibia. Varje provins hade en ansvarig tjänsteman som i sin tur hade en mindre mängd valpersonal till sitt förfogande. Avdelningen började sin etablering i Kambodja i mars 1992 och hade precis som många andra av UNTAC:s komponenter initiala förseningsproblem med både material och personal (Doyle, 1995 s.52-53).

För att människorna skulle få nödvändig information om det kommande valet och de deltagande partierna sändes kontinuerligt program från Radio UNTAC. Flera hundratusen radioapparater delades också ut till den kambodjanska befolkningen för att få ut budskapen även på landsbygden. Den viktigaste punkten man ville informera om var det faktum att röstningen skulle vara hemlig och att ingen skulle drabbas av repressalier för att man röstat på ”fel” person eller parti. De Röda Khmererna som dragit sig ur valet ville genom sina radiosändningar

motarbete detta genom att hävda motsatsen, och på så vis skrämna folk till att avstå från att rösta (The United Nations, 1995 s.38-39).

Den militära grenen av UNTAC som initialt var tänkt att övervaka den nedrustning av de olika falangernas styrkor enligt den överenskommelse som Parisavtalen innebar, hade nu tilldelats nya uppgifter. Nedrustningen hade blivit avbruten, och i praktiken helt fallit sönder under hösten 1992. Inför valet 1993 fyllde istället den militära komponenten en ny viktig funktion, nämligen understödandet av den valprocess som nu satts igång. Kambodja var fortfarande ett osäkert land och de militära styrkorna från UNTAC var nödvändiga både för det faktiska skyddet, men också för att tillse att logistik och dylikt fungerade som det skulle (Doyle, 1995 s.54).

Trots den stora militära styrkan som övervakade valet och processen fram till dess förekom många våldsdåd under denna period. I samband med valet lades en rapport fram där man räknade de brott som begåtts från och med den 1:a mars samma år. Man räknade till 200 döda, 338 sårade samt 144 som blivit kidnappade, bland dessa fanns både FN-personal, vietnameser och annan kambodjansk civilbefolkning. De Röda Khmererna ansågs ligga bakom de flesta av dessa brott men även CPP anklagades för att ha del i den våldsvåg som uppkommit inför valet 1993 (Findlay, 1995 s.81).

Trots dessa våldsaktioner fortskred arbetet och valet genomfördes mer lyckosamt än många bedömare förutspått, och var på det stora hela en triumf för den FN-understödda demokratiprocessen. Hela 89,5 procent av landets 4,6 miljoner registrerade väljare deltog i valet genom att avge sin röst. Med internationella mått var detta ett överväldigande resultat. Flest röster fick FUNCINPEC (National United Front for an Independent, Neutral, Peaceful and Cooperative Cambodia) med 45,47 procent av rösterna, näst flest fick CPP med 38,23 procent av rösterna. Efter valet den 29:e maj kunde den huvudansvarige för UNTAC och deras operationer Yasushi Akashi lättat deklarerat att valet hade genomförts på ett både fritt och rättvist sätt (Findlay, 1995 s.84).

Certainly the May 1993 election was the freest and fairest in Cambodia's history and the first in Cambodia since 1955 to be openly contested by a range of political parties. For the United Nations, the election provided incontestable proof that it could effectively and efficiently organize an electoral process in the most trying and dangerous of circumstances. The May 1993 election was thus a boost to the confidence of Cambodians and the UN alike (Findlay, 1995 s.90).

Efter valet skulle nu den nya regeringen formeras. Oenighet fanns om hur makten skulle fördelas och internationella påtryckningar krävdes för att parterna skulle komma överens. De två partierna med flest antal mandat, FUNCINPEC och CPP kom genom en kompromiss att dela på ledarskapet genom att ha varsin representant på premiärministerposten, dessa blev prins Ranariddh från FUNCINPEC och Hun Sen från CPP (Findlay, 1995 s.92-93). Efter det genomförda valet antogs en ny liberal demokratisk konstitution som skulle ligga till grund för Kambodjas framtid.

4 Kambodja efter FN:s insatser

4.1 Åren efter det demokratiska valet 1993

Efter det historiska valet som genomfördes 1993 där Kambodjas ledare valdes av den kambodjanska befolkningen i demokratisk anda, fick landets regering internationellt erkännande. Både EU:s ledande institutioner och FN:s säkerhetsråd hyllade de fria val som landet hade genomfört. Bl.a. stod det i en skrivelse från EU att medlemsstaterna “wish to congratulate the people of Cambodia on the historic and successful elections of representatives for a constituent assembly” (Peou, 2000 s.265). För att Kambodja skulle kunna fortsätta att behålla den nya regimen och övervaka de mänskliga rättigheterna i landet mottog man mycket ekonomiskt bistånd, bl.a. skänkte det internationella samfundet 1 miljard amerikanska dollar i september 1993 (Peou, 2000 s. 267).

De tidigare anstränga relationerna med Kambodjas gränsländer förbättrades efter valet. Bl.a. försökte Thailand, Malaysia och Singapore påverka så att Kambodja skulle bli medlem i den sydöstasiatiska samarbetsorganisationen ASEAN, i hopp om att det skulle öka landets stabilitet. Resultatet av detta blev att Kambodja ökade sin handel och utländska investerare började satsa pengar i landet. (Utrikespolitiska institutet, 2002 s. 18).

Vägen mot demokrati var fortsatt lång för Kambodja i början på 1990-talet, trots det lyckade val som genomfördes 1993. Bland annat var det fortsatt stora brister i det juridiska systemet, problem med korrupta tjänstemän, och hög kriminalitet bland invånarna. Trots detta var det politiska läget i Kambodja stabilare än på många år, och under 1994 och 1995 fortsatte USA hjälpa till att återupprätthålla koalitionsregeringen, bl.a. i form av ekonomiskt bistånd. (Peou, 2000 s. 274).

4.2 Oroligheter och Hun Sens statskupp

Under perioden 1996 och 1998 gick den demokratiska utvecklingen i Kambodja bakåt. Åren efter det historiska valet 1993 hade varit positiva och demokratin fick starkare fäste i landet, även om det fortfarande fanns en mängd problem som var olösta. Dessvärre kännetecknades slutet av 1990-talet i Kambodja av nya politiska oroligheter, där bl.a. premiärminister Hun Sen genomförde en statskupp 1997.

Det politiska våldet inleddes med att Kung Sihanouks regimkritiske halvbror, prins Norodom Sirivuddy greps 1995, misstänkt för sammansvärjning mot premiärminister Hun Sen. Han dömdes i sin frånvaro till 10 års fängelse, men fick senare gå i exil i Frankrike. 1997 fortsätter det politiska våldet, där bl.a. ett tjugotal personer dödades vid ett överfall på ett möte som hölls av den regimkritiske oppositionsledaren Sam Rainsy (Utrikespolitiska institutet, 2002 s.13).

Den politiska oron och bristande respekt hos myndigheterna för mänskliga rättigheter ledde till att den statliga förvaltningen förlamades, utländska investerare avvaktade med att satsa pengar och biståndet till landet minskades. Den tidigare utbredda korruptionen i landet blev alltmer påtaglig bland statstjänstemännen, och en del av dessa övergick till att arbeta för de politiska partierna. Resultatet blev att partierna kom alltmer att likna maffiaorganisationer, där hot om våld och skandaler blev mycket vanligt. Maktspelet i Kambodja dominerades främst av Hun Sens parti CPP och prins Norodom Ranariddhs parti FUNCIPC, men även Röda Khmererna hade en betydande roll. Röda Khmererna som var kraftigt försvagat efter den stora FN insatsen i landet och en mängd avhoppare, leddes utåt sett av Khieu Samphan, men den ökände Pol Pot fanns fortfarande med i organisationen. Men när Pol Pot lät mörda sin egen säkerhetschef efter en konflikt med Khieu Samphan, greps han av Röda Khmerernas överbefälhavare och dömdes till livstids fängelse. Ett år senare, i april 1998, dog Pol Pot efter sviterna av en hjärtattack och världen blev av med en av historiens mest hänsynslösa diktatorer (Skott, 2004 s.182).

FUNCIPEC förlorade på våren 1997 sin majoritet i parlamentet, bl.a. på grund många avhopp bland anhängarna, och där Hun Sen var en stark pådrivare. Konflikten mellan de två premiärministrarna blev allt tydligare och sommaren 1997 kom att präglas av fortsatta politiska oroligheter. I början på juli utbryter stridigheter mellan Hun Sens och Ranariddhs styrkor i huvudstaden Phnom Pehn, där Hun Sen avsätter Ranariddh i statskuppen. Ranariddh tvingas lämna landet, men återvänder till landet på försommaren 1998. Förklaringen som Hun Sen ger till varför han genomför kuppen är att han var "dutybound to do everything possible to defend peace, stability, national reconciliation, democracy, and development" (Peou, 2000 s.300). Resultatet av statskuppen blev att ca 100 människor dödades enligt beräkningar från FN. Stridigheter mellan de två parterna fortsätter resten av året, och inte förrän året därpå inleds en vapenvila mellan CPP och FUNCIPC.

I samband med Hun Sens statskupp blev den bräckliga demokratin åter testad, men den förstördes inte helt. De grundläggande demokratiska värderingarna hölls vid liv tack vare att parlamentet antog två lagar som skulle se till att politiska val skulle hållas i enighet med landets konstitution. Hun Sen, vars förtroende hade sjunkit hos världssamfundet i samband med den blodiga statskuppen försöker få tillbaka förtroendet i samband med valet. Valet föregicks dock av politiskt våld och oppositionspolitiker mördades på lokalnivå. Massmedian dominerades helt av CPP och även den nationella valkommisionen. Parlamentsvalet hölls den 26 juli 1998 och kampen stod återigen mellan CPP och FUNCIPC. CPP fick 41 procent av rösterna och 64 mandat i parlamentet medan FUNCIPC fick 32

procent och 43 platser. FUNCIPEC var starkt kritisk till valresultatet och hävdade att valfusk förekom. I slutet av 1998 lyckades Hun Sen bilda en regering, i koalition med FUNCIPEC. Något som var nödvändigt, då författningen säger att det måste finnas två tredjedelars majoritet i parlamentet för att kunna bilda regering. Hun Sen blev Kambodjas regeringschef och prins Ranariddh utsågs till parlamentets talman. (Utrikespolitiska institutet, 2002 s. 16).

Hurvida valet genomfördes rättvist och fritt var länge omdebatterat. En del övervakare menade att demokratin i landet var tillbaka på rätt spår, medan andra, framförallt oppositionsanhängare menade att CPP vunnit valet tack vare skrämselfpropaganda och bedrägeri. Klart var att valen var mer fritt och rättvist än väntat, men att det fanns stora problem med ett klart dominerande parti och dålig politisk konkurrens. En förklaring till varför valet genomfördes på ett mer rättvist sätt än väntat, var att i samband med Hun Sens statskupp blev förväntningarna på valet lågt ställda och man överraskades därför av att det blev så pass fritt som det blev (Peou 2000 s.290).

Efter valet 1998 växte kraven från världssamfundet på att rättsliga åtgärder mot Röda Khmererna forna ledare skulle ske. Frågan var dock högst känslig eftersom den sittande regimen med Hun Sen som premiärminister själv tidigare hade hoppat av Röda Khmererna. FN gjorde ett försök att skapa en krigstribunal, men som man drog sig ur eftersom man menade att ”tribunalens oberoende inte kunde garanteras” (Utrikespolitiska institutet, Kambodja 2002 s. 16-17).

FN beslutade sig dock för att göra ett nytt försök att skipa rättvisa för alla de människor som föll offer för Röda Khmerernas skräckvälde. Därför lyckades man 2003 skriva under ett nytt avtal mellan FN och den kambodjanska regeringen, som menade att en specialdomstol skulle inrättas inom rättsväsendet. Man räknar med att ungefär 10 stycken ledare från Röda Khmererna kommer att åtalas vid domstolen (www.freedomhouse.org).

4.3 Kambodja på 2000-talet

I enighet med den konstitution som antogs efter valet 1993 ska politiska val hållas vart femte år. Därför hölls ett val i juli 2003, som speglades av politiskt våld och oroligheter liknande de som förekom inför valet 1998. Framförallt var det Hun Sens CPP som använde sig av våldsmetoder, där bl.a. mord förekom på oppositionsledare och andra regimkritiker. CPP hade även kontroll över stora delar av massmedia och de övriga partierna hade därför begränsad tillgång till massmedia. Resultatet av valet blev att CPP fick återigen flest röster, men hade inte tillräckligt med mandat för att bilda regering ensam. En koalitionsregering bildades därför mellan CPP och FUNCIPEC, något som höll knappt ett år efter valet eftersom det fanns för stora motsättningar mellan de två partierna.

I september 2004 beslutade CPP och FUNCIPEC att återigen försöka regera tillsammans och bildade därför en ny koalitionsregering. De politiska och civila rättigheterna i Kambodja är idag fortsatt dåliga och det finns en stor brist på

respekt för de grundläggande rättigheterna. Enligt freedomhouse.org har Kambodja en 6:a för politiska rättigheter och en 5:a för de civila rättigheterna. Freedomhouse.org använder sig av en skala från 1 till 7, där 7 är det sämsta. Den visar alltså att Kambodja har mycket kvar innan landet respekterar människornas politiska och civila rättigheter. Bland annat finns det problem vad det gäller press och yttrandefriheten, eftersom regimkritiska tidningar ofta förbjuds då de kritiserar den sittande makten eller monarkin.

Under 2004 förekom en rad protester mot regeringens sätt att styra landet, främst från studenter, arbetare och politiska aktivister. Detta har dock inte lett till något, utan CPP har fortsatt att dominera och kontrollera statsapparaten, polis och krigsmakten samt större delen av massmedian (www.freedomhouse.org).

5 Analys av FN:s insats i Kambodja

5.1 Var UNTAC:s operationer lyckade?

I det här avsnittet tar vi upp vilka konsekvenser FN:s insatser i Kambodja fick, och vilken betydelse de har haft för landets demokratisering. Vi belyser två perspektiv, dels det kortsiktiga där vi tittar på vilka konsekvenser FN:s insats fick för Kambodja under de åren de var aktivt närvarande, och dels i det långa perspektivet där vi försöker se hur FN-insatserna påverkat landet under en längre tidsperiod och fram tills idag.

Vi kommer även under det här avsnittet redogöra för den sammanställning som vi gjort utifrån olika analytikers synpunkter på FN:s insats i Kambodja, och försöka härleda dessa till teorier om demokratibygge i kollapsade stater. Som vi nämnde i det inledande teoriavsnittet kommer vi behandla Chopras teori om ”peace-maintenance”. Den utgår från att det är av största vikt att diplomati, militära insatser och arbete för humanitära rättigheter måste vara med i den övergripande strategi som används när en kollapsad stat ska byggas upp.

Ett problem vid utvärderingen av FN:s insats i Kambodja är att urskilja den påverkan UNTAC hade på landet från det som skett även om FN:s insats inte hade ägt rum. Särskilt bekymmersamt blir detta i det längre perspektivet eftersom FN inte längre har någon aktiv roll i den direkta maktutövningen av landet och det direkta orsak-verkan sambandet blir då svårare att se.

5.1.1 I det korta perspektivet

Det omedelbara resultatet av den FN-ledda insatsen i Kambodja var på vissa områden lyckade medan andra områden fortfarande led av stora problem och brister. Det som UNTAC lyckades allra bäst med var att skapa de förutsättningar som krävdes för att genomdriva det fria och rättvisa demokratiska valet 1993. De allra flesta bedömare och övervakare var överens om att valet faktiskt genomfördes på ett korrekt demokratiskt sätt. Enligt författarna Brown och Zasloff kunde valet beskrivas som ett utomordentligt lyckat val som överträffade de mest optimistiska förväntningarna. Nästan 90 procent av de röstberättigade gick till valurnorna, och där vissa färdades milstals för att kunna utnyttja möjligheten att rösta för första gången. Vidare skriver Brown och Zasloff att något aldrig liknade hade inträffat i Kambodjas historia och att människor tog den

chans som omvärlden hade gett dem att uttrycka sina politiska önskemål (Brown & Zasloff 1998 s. 155).

Utan UNTAC:s insatser hade de demokratiska valen 1993 förmodligen aldrig ägt rum. I valets spår framträdde dessutom andra positiva händelser, som gagnade det demokratiska samhället på alla nivåer i Kambodja. Bl.a. skapades den nya liberal-demokratiska konstitutionen som innebar en rad förändringar och fungerade som en ny värdegrund för det kambodjanska samhället.

En annan positiv aspekt som skedde med hjälp av FN:s insats i Kambodja var flyktingars möjlighet att återvända till Kambodja från främst Thailand dit många flydde under de oroliga åren. Detta var positivt både för de människor som nu kunde återvända till sitt hemland och för de grannländer, främst då Thailand som blev av med ett stort flyktingproblem (Findlay, 1995 s.52).

Andra åtaganden som FN haft genom Parisavtalen skulle visa sig vara svårare att uppnå. Michael Doyle nämner i sin studie ett antal områden där FN:s mål inte blev uppnådda. Detta gäller bl.a. avvapningen av de olika fraktionerna, den offentliga administrationen, skydd för mänskliga rättigheter, offentlig säkerhet och återuppbyggnad. Doyle menar att UNTAC misslyckades inom dessa områden eftersom det fanns en ovilja bland parterna att samarbeta enligt fredsavtalet, och UNTAC:s beslut att inte upprätthålla de mandat man erlagts (Peou, 2000 s. 258).

Ett annat problem som Doyle ser är att UNTAC inte var designat för att skapa en maktbalans mellan Kambodjas makthavare, utan att uppdragets huvudfokus låg på att skapa en naturlig politisk miljö för fria och rättvisa val. Faktum var att UNTAC var mer benägna att bekämpa de Röda Khmererna än att verka för en rättvis maktfördelning mellan de olika parterna (Peou, 2000 s. 261).

5.1.2 I det längre perspektivet

Vid en utvärdering av FN:s insatser i Kambodja drygt tio år efter tillbakadragandet, återstår många av de problem som FN ämnade förbättra i landet. Den omedelbara perioden efter valet 1993 präglades av positiv anda och lovade gott inför framtiden. Dessvärre visade det sig vara fel, och landet har präglats av politisk oro och instabilitet sen mitten på 1990-talet. Både valet 1998 och 2003 förgicks av mycket våld, oroligheter och kränkningar av mänskliga rättigheter.

Insatsen i Kambodja var en omfattande och kostsam operation, men samtidigt utfördes den under en mycket begränsad tidsperiod. FN:s intention var dock att etablera ett långsiktigt medvetande hos den kambodjanska befolkningen och engagerade sig därför i skapandet av olika föreningar som värnade om grundläggande rättigheter. Resultatet av detta blev en mängd frivilliga organisationer som samlade mer än 100'000 medlemmar (Doyle, 1995 s. 46). Spåren av dessa organisationer går att finna än idag i det kambodjanska samhället, där olika grupper demonstrerar mot den förda politiken och mot det förtryck som förekommer. Därmed kan man säga att FN lyckades åstadkomma ett engagemang hos den kambodjanska befolkningen, och detta lever kvar än idag som en början på ett civilt samhälle. Det civila samhället i Kambodja är en viktig motvikt mot

den styrande makten som kontrollerar mycket av massmedian och stänger de tidningar och radiokanaler som framför kritiska synpunkter mot regimen. Ett exempel på detta är att det är mycket svårt för oppositionspartier att få sändningstillstånd för att driva radiokanaler som är tänkt att sprida deras politiska budskap (www.freedomhouse.org).

Trots att Kambodja idag är ett land som präglas av stora samhälleliga och politiska problem, finns det positiva element som går att härleda från FN:s insats. Förutom att man lyckades med att skapa en grund till det civila samhället, kan man även se fundament till en möjlig fungerande demokrati. Peou tar upp tre indikatorer som kan tyda på att landet kan återfinna vägen mot demokratiska värderingar. Den första indikatorn är den konstitution som antogs direkt efter valet 1993. Enligt Peou var den relativt liberal, även om den inte ansågs vara perfekt utformad efter västerländsk standard. Den andra indikatorn är att Kambodja fortsatte efter det demokratiska valet att ha ett flerpartisystem, där antalet partier steg kraftigt inför valet 1998. Den tredje och sista indikatorn menar Peou är att partierna har blivit mer villiga att acceptera valresultatet. Detta skedde bl.a. efter valet 1993, då CPP till sist valde att acceptera utslaget av valet och som ledde till ett samarbete mellan de två största partierna (Newman and Rich, 2004 s. 264).

5.2 Vad har FN:s insatser betytt för Kambodjas demokratiseringsprocess?

Som nämndes i inledningen har FN:s insatser i Kambodja utan tvekan haft inverkan på demokratiseringsprocessen. I det kortare perspektivet går det att se förbättringar på en rad områden, däribland det demokratiska valet 1993, som med största sannolikhet inte hade inträffat utan FN:s medverkan. Dessvärre fortsatte landet inte att utvecklas i den riktning som FN och omvärlden önskat, då de senaste tio åren har präglats av politisk oro och en tillbakagång av demokratin.

Vilka förklaringar kan då finnas till att Kambodja inte fick den demokratiska utveckling som var tänkt från världssamfundets sida? Analyserar vi FN-insatsen utifrån ”peace-maintenance” konceptet finner vi ett antal problematiska områden som vi anser att FN borde kunna ha löst på ett annat sätt för att nå ett bättre och mer varaktigt resultat. Ett av dessa problem som vi ser det, och som grundar sig på idéerna efter ”peace-maintenance” konceptet, är att FN hade svårigheter att uppfylla de krav på ledarskap som man kunde förvänta sig. Då Paris-avtalet skrevs under erhöll FN mandat för utföra de uppgifter man ålagts, och hade därmed det yttersta ansvaret för att skapa fred, och en grund för den fortsatta demokratiutvecklingen. Som vi ser det ledde FN:s tveksamheter och försiktighet kring ledarskapsrollen till att auktoriteten och förtroendet för FN till viss del försvann. Man visade svagheter i sitt ledarskap genom att man valde att förhandla med parterna istället för att konfrontera problemen som uppstod. Detta tillsammans med de förseningsproblem som till stor del präglade inledningsfasen av insatsen tror vi underminerade FN:s roll som den centrala aktören i

demokratiserings-processen. Ett tydligt exempel på detta manifesterades genom Röda Khmerernas agerande när man hindrade FN-personal tillträde till områden kontrollerade av de Röda Khmererna. Det visar på FN:s ovilja att agera kraftfullt eftersom man accepterade avsteg från överenskommelser mellan parterna i Kambodja och världssamfundet.

Konceptet om "peace-maintenance", kan som nämndes under teoriavsnittet delas in i fyra olika nivåer, beroende på hur ett lands situation ser ut. För att återknyta detta till fallet med Kambodja, skulle insatsen närmast falla under punkt nummer 2, den s.k. "control" nivån. Problemet som vi anser FN hade, var det faktum att FN ofta agerade under "assistance", istället för den egentliga "control" nivån som det var tänkt. Detta visas bl.a. av FN:s polisstyrka CIVPOL, vars uppgifter till stor del uppfylldes av att rapportera de lokala polisstyrkornas agerande, istället för att arbeta aktivt ute i samhället.

Ett annat problem som vi ser under perioden med UNTAC:s närvaro var den dåliga planeringen när det gällde möjligheten att åtala kriminella. UNTAC kunde gripa personer som begick brott men hade ingen egen oberoende myndighet som kunde driva målen vidare.

Det vi ovan beskrivit berör inte direkt demokratiseringen, men förtroendet för FN och upprätthållandet av lag och ordning tror vi är av största vikt eftersom det är en av demokratins viktigaste grundpelare. Trots Kambodjas bräckliga demokratiska historia, tror vi att det finns förutsättningar för att landet återigen kan gå mot en positiv demokratiutveckling. Vi menar att den FN-insats som genomfördes i början på 1990-talet har påverkat landet positivt, även i det längre perspektivet, trots att landet idag lider av många problem. Mycket negativt har sagts och skrivits om insatsen i Kambodja, men vi vill poängtera att förbättringar har åstadkommit för befolkningen sett även på längre sikt. Ett exempel på detta är den mer liberala konstitution som man utarbetade efter valet 1993 och som än idag bl.a. lagstadgar att val ska hållas vart femte år. Vi ifrågasätter även vilka andra alternativ som fanns till att låta FN gå in i landet, utan deras insats hade troligen situationen i landet idag varit än värre. Det finns en motsättning mellan nationens suveränitet och skyddet för mänskligheten, där vi anser att den humanitära situationen alltid bör prioriteras.

Avslutningsvis vill vi betona att trots den negativa bild som många analytiker har målat upp av insatsen menar vi att det fanns ljusglimtar. Man får inte glömma att detta var den mest omfattande och kostsamma operation som någonsin hade genomförts i FN:s historia. Den var unik i sitt slag och man saknade en fullständig mall för hur en rekonstruktion av landet skulle se ut. Mycket kunde säkert ha gjorts annorlunda, men i det stora hela måste man ändå se insatsen som positiv, bl.a. tack vare de rättvisa val som genomfördes 1993. Demokrati är inget som skapas över en natt, och kanske pågick FN-insatsen under en för kort tid som gjorde att man inte lyckades implementera demokratiidealet på ett bättre sätt.

6 Referensförteckning

6.1 Litteratur

Brown, Mac Alister - Zasloff, Joseph J., 1998. *Cambodia confounds of the peacemakers, 1979-1998*. Ithaca and London: Cornell University Press.

Curtis, Grant, 1998. *Cambodia reborn? –The Transition to Democracy and Development*. Washington, D.C: Brookings Institution Press.

Doyle, Michael W., 1995. *UN Peacekeeping in Cambodia: UNTAC's Civil Mandate*. London: Occasional Paper Series.

Eriksson, Lars - Granath, Berith - Halldén, Birger, 2005. *FN -globalt uppdrag*. Stockholm: Svenska FN-förbundet.

Esaiasson, Peter - Gilljam, Mikael - Oscarsson, Henrik - Wängnerud, Lena, 2004. *Metodpraktikan –Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik.

Findlay, Trevor, 1995. *Cambodia –The Legacy and Lessons of UNTAC*. Oxford: University Press.

Grugel, Jean, 2002. *Democratization –a critical introduction*. New York: Palgrave Macmillan.

Kiernan, Ben, 1993. *Genocide and Democracy in Cambodia*. New Haven: Yale University.

Newman, Edward - Rich, Roland, 2004. *The UN Role in Promoting Democracy Between Ideals and Reality*. Tokyo: United Nations University Press.

Roberts, David W., 2001, *Political transition in Cambodia 1991-1999 –Power, Elitism and Democracy*. Richmond: Curzon Press.

Skott, Staffan, 2004. *Aldrig mer!*. Andra upplagan. Stockholm: Hjalmarson & Högberg bokförlag.

Peou, Sorpong, 2000. *Intervention & Change in Cambodia -towards Democracy?* Singapore: St. Martin's Press.

United Nations, 1995. *The United Nations and Cambodia 1991-1995*. Volym 2. New York: United Nations Department of Public Information.

Utrikespolitiska Institutet, 2002. *Kambodja –Länder i fickformat*. Stockholm: Utrikespolitiska Institutet.

6.2 Nätbaserad information

Aktuell information om Kambodja från 2005.
<http://www.freedomhouse.org>. Nedladdat: 2006-01-01

6.3 Vetenskapliga artiklar hämtade från Internet

Chopra, Jarat, 1996. "The space of peace-maintenance" *Political Geography*, vol.15, no.3/4 sid.335-357 Nedladdat: 2005-11-17

Langford, Tonya, 1999. "Things Fall Apart: State Failure and the Politics of Intervention" *International Studies Association* sid.59-79 (ingen information om volym) Nedladdat: 2005-11-15